СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

SVOBODA

UKRAINIAN DAILY

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 173. Джерзи Сіти, Н. Дж., середа, 28 липня, 1926. VOL. XXXIV. No. 173. Jersey City, N. J., Wednesday, July, 28. 1926. THREE CENTS

ПІДЗЕМНА ЗЕЛІЗНИЦЯ ДІСТАЄ НОВИЙ УЛЬТИМАТ ВІД СТРАЙКАРІВ

НЮ ЙОРК, 26. липня. — Юнія страйкуючих робітників підземної зелізниці Інтерборо вислала до заряду зелізниці ультимат, в якому домагається відповіди до завтрішного полудня на отсі домагання: признание юнії; піднесение робітничої заплати о 15 процентів; 8-годинний день праці; один день вільний від праці на кождих 7 днів.

Відмовлення відповіди буде вважатися відкиненнєм домагань.

МЕКСИКАНСЬКИЙ УРЯД ПОЧИНАЄ СЛІДСТВО ПРОТИ КАТОЛИЦЬКИХ ЕПИСКОПІВ.

МЕКСИКО, 26. липня. — Мексиканський федеральний уряд почав нині судове слідство проти католицьких епископів, які видали приказ здержатися з днем 31. липня від богослужень, щоби в той спосіб примусити уряд далі не виконувати постанови мексиканської конституції про религію.

Слідство ведеться проти 8 архиепископів і 29 епископів.

СМЕРТЬ СИНА ЛІНКОЛНА.

МЕНЧЕСТЕР, Вермонт, 26. липня. — Сеї ночи помер тут підчас сну 82-літний Роберт Тод Лінколн, син і одинокий у простій лінії нащадок славного американського президента Абрагама Лінколна. Він хорував уже від довшого часу.

Перед смертю він зробив тестамент, яким лишив приватні листи свого батька американському народови, але застеріг, що сі листи не мають бути публіковані аж за 21 літ.

ЖЕНЩИНА-ГУБЕРНАТОР СТРАТИЛА УРЯД.

ОСТИН, Тексас, 26. липня. — Підчас правиборів на стейтового губернатора дотеперішний губернатор, яким була пані Фергасон, втратила номінацію, і до дійсних виборів не піде. З огляду на те вона постановила зрезиґнувати з уряду.

ПРИСУД НА БАНДУ БУТЛЕГЕРІВ.

НЮ ЙОРК, 26. липня. — Нині покінчився тут довжезний процес проти Дайера й товаришів, що як каже прокураторія, становили найбільшу в Америці шайку бутлеґерів. Судді признали обжалованих винуватими, а судья засудив кождого з них на 2 роки вязниці та на грошеві кари, по 10,000 долярів на головнійших спільників, а 5,000 на менчі риби.

КРАВЕЦЬКІ ШАПИ ЗДАЮТЬСЯ СТРАЙКАРАМ.

НЮ ЙОРК, 26. липня. — 12 великих кравецьких шап підписало нині зі своїми страйкуючими робітниками угоду, пристаючи на домагання робітників.

Підписуючіся шапи мусіли виступити з товариства кравецьких шап та утворити осібне товариство.

МУЖ ЗБУНТУВАВСЯ.

НЮ ЙОРК, 26. липня. — В місцевому стейтовому суді буде незадовго розбиратися цікава справа. Позиває муж свою колишню жену, домагаючися від суду звільнення від плачення її удержання, на яке його засуджено було, коли суд давав її розвід. Муж тепер питає суду, як довго він має платити се удержання. Чи во віки? Він показує на те, що за той час його колишня жінка віддалася в друге, а відтак розвівшися, віддалася в трете. Чи він має удержувати жену для других мужів?

3,000 ЛЮДИЙ ВНЕСЛО ПОЗВИ ЗА ВІДШКОДОВАННЯ ЗА ВИБУХ В ДОВЕРІ.

ДОВЕР, Ню Джерзі, 26. липня. — Відшкодовань за шкоди, понесені підчас вибуху магазинів пороху та бомб у Лейк Денмарк, домагається вже понад три тисячі людий. Декотрі домагання справді смішні; одна женщина, яка живе 17 миль від місця вибуху, каже, що уряд повинен її заплатити за перли, які вона згубила в день вибуху.

ГУРАҐАН НА ФЛОРИДІ.

МІЯМІ, Флорида, 26. липня. — Низшу частину Флориди навістив нині тропічний гураґан. На щасте бюро погоди дало в час осторогу, що вратувало всі лодки, плаваючі здовж побережа. Якби не ся осторога, гураґан бувби спричинив смерть кількох соток людий. Все таки шкоди в маєтку народа виїшли вітруга богато.

РОДИНА ВРАТУВАЛА ЗЛОДІЯ.

НЮ ЙОРК, 26. липня. — Перед стейтовим судом ставав тут нині обжалований за ряд крадежий Оскар Геблер. Докази проти нього були такі сильні, що він признався до вини, але подав на оправдание, що він тоді був без роботи й мусів красти, щоби удержувати свою жену й діти. Коли родина признала правдивість слів обжалованого, судья пустив його на волю під умовою, що він буде заховуватися морально.

ОДНОМУ ВЕСІЛЛЯ, А КУРЦІ СМЕРТЬ.

НЮ ЙОРК, 26. липня. — Заряд овочевого підприємства Юнайтид Фрут Ко., которого корабель Мараві ратував на середно-американських водах англійський корабель Порт Кембла, що осів на підводних скелях недалеко від острова Вайтлинга, дістав вістку, що вратувати корабля не вдалося. Коли корабель став розсипатися, тубильці забрали з корабля все, що могло їм на щонебудь придатися.

ДЕСЯТЬЛІТНІ РОКОВИНИ СМЕРТИ ІВАНА ФРАНКА ПРИЗНАЧЕНІ НА ПОШИРЕННЯ КУЛЬТУ ФРАНКА СЕРЕД АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ.

Тому в часі від 28. мая до кінця вересня повинні відбутися в кождій українській місцевости виклади, збори, концерти чи вистави, присвячені памяти Франка.

В кождій місцевости повинна бути переведена рівнож збірка на памятник Франка.

Хай не бракне між нами нікого, хто не зложив би жертви на памятник для Того, що нам а не собі добував кращу долю, що бажав для скованих волі, для нещасних долі і рівної правди для всіх.

Всі жертви на памятник Франка належить слати до:

OBYEDNANYE, P. O. Box 411, Philadelphia, Pa.

ЛІТНІ ВИПАДКИ.

АТЛЕНТИК СИТІ, Ню Джерзі, 26. липня. — За один нинішний день утопилося тут у морю 4 особи. Один хлопчина стояв на торі зелізниці, а поспішний елєктричний поїзд відкинув його з торів далеко в воду заливу, де він потонув.

НАПАД НА ЖІНКУ ПРОПОВІДНИЦЮ.

МІЯМІ, Флорида, 24. липня. — Якийсь невислідженний виновник кинув цеглу до передпокою великого проповідницького шатра, в якому веде свої проповіди пані Берґ. Цегла вдарила в голову саму проповідницю. Вона відтак не могла вести свого богослуження. Поліція шукає за виновником.

НОВІ ДОКУМЕНТИ ПРО КОЦЮБИНСЬКОГО.

Винницький окрархів, розроблючи матеріяли про Коцюбинського, знайшов кілька цікавих документів: метрику про народження Коцюбинського, документ колишньої винницької міської управи з докладним повідомленням про обрання 1881 р. Коцюбинського за кандидата в гласні міської думи, опис садиби, де народився Коцюбинський, то-що. Окрархів розпочав розроблювати матеріяли жандармерії про Коцюбинського.

В ОСЕНИ МАЄ ВІДБУТИСЯ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДЕНЬ МУЗИКИ.

В осени Музтовариство ім. Леонтовича в Київі передбачає влаштувати всеукраїнський день музики, до участи в якому намічено притягти біля 1.000 музичних організацій, з якими товариство звязане в своїй роботі. В день музики, що його буде влаштовано або на роковини Лисенка, або на коровини Леонтовича, всі музорганізації мають улаштувати концерти з програмою, що її буде розроблено товариством.

МУСОЛІНІ РАДИТЬ ІТАЛІЙЦЯМ ЩАДИТИ ЩЕ БІЛЬШЕ.

РИМ, 26. липня. — Секретар фашистської організації оголосив листа премієра Мусоліні до фашистської організації, в якому сей заклияє організацію помагати краєви в його скрутному фінансовому положенню через піддержуванне руху за ощадностю.

ЗАСУД КОМУНІСТІВ В КОВЛІ.

В Ковлі відбувався від 8—18 червня процес проти 29 Українців за приналежність до КПЗУ (Комуністична Пардія Зах. України) і за мниму підготовку до збройного повстання в Польщі. Акт обвинувачення опирався на комбінаціях поліції і на зізнаннях провокатора В. Ляховського. Доказовими свідками були конфіденти й аґенти політичної поліції. Оскаржені до вини не признались і заявили, що зізнання в слідстві були вимушені бійками. Розправа не доказала жадному з них провини, за яку його суджено, та мимо цего засуджено 25 чоловіка на 38 з половиною року тюрми і на заплачення коштів процесу.

Суд засудив на 2 роки провокатора Ляховського, але кару подарував.

НЕБЕСНІ ПТАХИ В ГАЛИЧИНІ.

„Діло" пише: Число тих, що не сіють і не орють, а збирають, збільшується довкола нас з кожним днем. Між такими небесними птахами дуже сильно поширився в останніх часах тип Гоголівського „ревізора", знаного також під назвою „гохштаплера". Учителька Йосифа Рожицька зі Замосця є не першою жінкою, якій удавалось у нашім краю їздити під фірмою багатої Американки і видурювати від легковірних позички та користати з їх гостини, впевняючи, що вона, як „сестріниця Форда" дасть великі гроші на будівлю церков. У белзьким повіті зміркували, що мають до діла з мантійкою, і вона попала в холодну.

ДВА ОБРАЗКИ: „ДО ВИБОРІВ" І „ПІСЛЯ ВИБОРІВ".

Соц.-демократичний щоденник „Форвертс" подає два цікаві документи, що виносять на світло всю систему гнету і знущання Румунів над Українцями на Буковині.

Ці два документи — то офіційні листи шкільного ревізора Еміля Бока. Один лист датовано 20. травня 1926 р., цебто до виборів до румунського „парляменту", а другий — 10. червня ц. р., після виборів. В першому листі шановний урядовець в шкільних справах деклямує про те, що дитина українська (він говорить „рутенська") дома говорить одною мовою (цебто українською), а в школі — иншою (румунською). Отже, требаби завести виклад українскої мови по школах двічи на тиждень, а також виклад релігії один раз що тижня перевести на мову „матері". Тон рішучий, надто ліберальний. А вже в другому листі пан ревізор заперечує свої попередні думки: він уже проти українськоі мови яко предмету шкільного викладу. Це тільки знаряд для лекшого переходу від хатньої мови до „мови офіційної". Коли б і можна було погодитись на щось, так це на позачергові (можливо вечірні) дві години на тиждень для вивчення української (рутенської) мови. „Книжок і зшитків для викладання цього предмету не треба заводити, бо це утрудниньо до неможливости справу освіти", — так закінчує лист румунський „просвітитель".

Весь „довиборчий" лібералізм як язиком злизало!

ВИДАННЯ ТВОРІВ М. В. ЛИСЕНКА.

Видавництво „Книгоспілка" приступило до видання повного збірника творів Лисенка. Редакційну Комісію складено з кращих українських композиторів і художніх діячів.

ПОШЕСТЬ ПЕЛЯГРИ ЛЮТУЄ В БЕСАРАБІЇ

БУКАРЕШТ, 26. липня. — В цілій просто Бесарабії панує тепер пошесть пелягри, викликуючи серед селян богато самовбийств.

Бесарабські селяни, які мимо незвичайного богацтва краю, є дуже бідні, бо всю землю захопили тут бояри, себто румунська шляхта. Одинокою їх поживою є мамалиґа, роблена з кукурудзи. Наслідком сеї одностайної їди є власне недуга пелягра, котра викликає такі тілесні болі, що люди часто поповняють самовбийства або божеволіють.

Селяни винують румунський уряд, що він не робить нічого, щоби пошесть здержати.

ВАЖНІ КОНФЕРЕНЦІЇ СТРАЙКУЮЧИХ АНГЛІЙСЬКИХ МАЙНЕРІВ.

ЛОНДОН, 26. липня. — Юнія англійських вуглевих майнерів скликує на найблизшу пятницю конференцію представників місцевих організацій майнерів. Мають на сій конференції зложити звіт зі стану страйку та настрою серед робітників. Скликуючий сю конференцію уряд взиває майнерів не закривати нічого, а говорити всю правду.

Ходить тут урядови юнії о становище майнерів з Варвикшеру, які в значному числі мали вже зломати страйк і вернути до роботи.

ФРАНЦІЯ ХВАЛИТЬСЯ УСПІХОМ В СИРІЇ.

ПАРИЖ, 26. липня. — Французьке міністерство війни дістало зі Сирії вістки про нові успіхи французьких військ. Генерал Ґамелен мав завдати повстанцям тяжкі поражки коло Дамаску.

ГРОЗЯТЬ СМЕРТЮ АМЕРИКАНСЬКОМУ АМБАСАДОРОВИ В ФРАНЦІЇ.

ПАРИЖ, 26. липня. — Американський амбасадор у Франції Герик дістав нині аж дві погрози смерти на случай, якби в Америці виконано присуд смерти на двох італійських імігрантах Сакку й Ванцетті, засуджених на смерть як учасників нападу на одного фабричного платничого. Французька поліція постановила стеречи амбасадора.

ЮВИЛЕЙ ВЕЛИКОГО АНГЛІЙСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА.

ЛОНДОН, 26. липня. — Заходами провідників англійської робітничої партії уладжено тут великий ювилейний банкет у честь англійського письменника Бернарда Шо, який тепер покінчив 70-ий рік життя.

В своїй промові, виголошеній на сьому банкеті, Шо критикував остро теперішний консервативний уряд Англії та підніс тоаст, що незадовго в Англії знова забере державну керму в руки робітничий уряд.

ПРОТИАМЕРИКАНСЬКІ ВИСТУПИ В ФРАНЦІЇ ПРИТИХАЮТЬ.

ПАРИЖ, 26. липня. — За нинішний день не донесено поліції Парижа і других міст ні одного случаю виступу товпи вуличників проти американських туристів. Поліція думає, що виступи вже не повторяться.

БУРЯ ЗНИЩИЛА МІСТО.

ВІДЕНЬ, 26. липня. — Наслідком великих злив коло міста Вайска, в провінції Войводина, зірвалася велика річна тама, а вода залляла 300 домів, яких населення мусіло втікати на довколичні горби. Число жертв виливу ще не відоме.

МОТИЛІ ЖИЮТЬ БЕЗ ГОЛОВ.

ПАРИЖ, 26. липня. — Професор Бувіе предложив французькій академії наук незвичайно цікаві розсліди над мотилями, які поробив місіонар Кабуе підчас свого побуту на острові Мадаґаскарі. Сей законник обтинав голови мотилям та старався їх далі удержувати при життю. Відкрив він при тім замітне явище, що мотилі без голов не то, що жили далі, але жили навіть довше, як ті мотилі з головами. Професор пояснює се тим, що мотилі без голов менче рухалися й менче зуживали життєвої енергії.

ЧИ РУМЯНЕЦЬ Є ПРИЗНАННЄМ ВИНИ?

МІНХЕН, Баварія, 26. липня. — Се питанне розбирав нині висший баварський апеляційний суд. Справа почалася з того, що панна Льоля Спрінґер, вийшовши з канцелярії свого роботодавця на закупки для нього, згубила по дорозі 50 марок. Доглянувши свою згубу, дівчина вернула на дорогу, якою вона передше йшла, шукаючи згублених гроший. По дорозі вона стрінула Еміля Юнґе й спитала його, чи не найшов він її гроший. Молодий хлопчисько почервонів і загнкуючися відповів, що він ніяких чужих гроший не бачив.

Румянець його взяла дівчина за самопризнанне до вини й пізвала його в суд. Хлопчисько не міг переконати суддю, що він є просто собі стидливий хлопець, який мусів почервоніти, коли до нього заговорила на вулиці незнакома дівчина. Міський суд справді признав її рацію, взявши румянння хлопця за признання.

Пізваний вніс рекурс, і висший суд увільнив його від заплачення 100 марок, як се присудив низший суд; апеляційний суд заявляє, що хоча червоніння в нинішні часи є рідким явищем, і може викликати підозріння, але само червоніння ще за малий доказ, щоби признати когось винуватим крадежи.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Ситі і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ПОСМЕРТНИЙ ОСУД

Російські кореспонденти американських ґазет зїхалися на вістку про смерть Дзержинського, одного з чільнійших большевицьких провідників, до Москви, щоби описати відтак його похорони. Описи сі вийшли справді цікаві.

Всі стверджують одноголосно, що на сі похорони прибули величезні товпи народа, урядництва, війска, молодежи. Видно, большевицький уряд й комуністичні наганячі вже постаралися, щоби похорони їх лідера випали під зглядом числа учасників величаво. Зробити се не було урядови трудно. Війско піде, де йому прикажуть офіцири; урядовці й шкільна молодіж потягне теж, де їм сказати, коли їм лишень дати вільний день від служби чи науки. Цікавих роззяв певно все найдеться богато.

Та, відомо, приказом не зробиш настрою жалю серед товпи сих примусових похоронних учасників та цікавих. Брак власне настрою і зазначився на похоронах Дзержинського просто скандалом для памяти помершого та уряду, якому він служив. Стверджують американські кореспонденти, що всі майже учасники прийшли на похорони Дзержинського не з настроем жалю, але в настрою легкодушнім, як що не радіснім. Певна річ, сього настрою ніхто не зраджував словами, але проявлявся він виразно й без слів. Нагробні бесідники жарили слізні промови, величаючи заслуги Дзержинського для „диктатури робітників і селян", а довкола бесідників стояли люди, які не відчували найменчого жалю з приводу втрати такої нібито заслуженої людини. Не то, що ніхто не випустив сльози жалю по Дзержинськім, не то, що більшість навіть самих комуністів заховувалася крайно байдуже, але богато навіть запалило собі папіроси коло самого таки гробу, немовби бажаючи в сей спосіб задемонструвати свою крайну байдужість до сих великих вчинків, які нібито покійний мав доконати.

Захованнє справді замітне. В сей спосіб пробилася погорда й ненависть всякої людини до гнету, доптання другого чоловіка, душення його за погляди. За життя сі учасники похорону боялися Дзержинського, тряслися перед кождим його словом, по приказу пішли його ховати й промови говорити, але в серци їх все таки лишилася ненависть до ката, який проливав людську кров як водицю, душив усякий прояв людської думки та свобідної людської діяльности. Читаючи описи „величавих похоронів" великого вожда комунізму, великі військові паради, ціло-годинні перегляди війск і молодежи, десятитисячні товпи цікавих, все таки не можна не нагадати собі сліз нашого народа: Жив як пан, ховали як пса.

В сей спосіб людство платить по смерти тим, які його катували в імя великих ідей. І велика ідея не дає права людині вживати нечесних та насильних средств.

РОФОРМИ Й РЕФОРМИ, АЛЕ НЕ ОСНОВНІ

З Варшави доносять, що там працюють дуже горячково. Одного дня направляють конституцію, другого направляють владу президента, третого направляють армію, четвертого направляють урядництво. Кождого дня доносять про щось великого, бо, відомо, Поляки малим нічим не водволяються, і як вже приберуться да їди та домірять ложку до рота, то вона певно в миску не влізеться. І діються важні річи в Варшаві кождого дня, великі міністеріяльні потрясення, глибоко сягаючі реформи, латання польської конституції, і лишень час від часу якийсь американський актор, який Доґлас Фербенкс або Джекі Куґен, заїде в Варшаву та притьмить всі варшавські реформи.

По своїй суті ті всі реформи справді не варта стільки, що один Фербенкс або Джекі Куґен. Що льокайські ґазети польського уряду роздувають сі реформи до значіння великих подій, сьому нема що дивуватися. На те вони льокаї, щоби росклонюватися своїм хлібодавцям, підлизуватися до них, лизати чоботи, ставити їм памятники як великим героям. На се їм пани платять охлапи, щоби вони сповняли собачу службу. Та сим ґазетним хлисткам навіть у Польщі вже не вірять. Здаєтьcя, ні в Польщі ні поза Польщею нема поважних людий, які далибиcя зловити на хробачки на польських вудилищах та повірили, що польські реформи справді сягають до самих основ польської держави.

Можуть у Польщі пересипати міністрів, можуть давати президентови Польщі право розвязувати сойм, як він не послухає президента, можуть лікарі лічити диктатора Пілсудського з його божевілля, однак се все не вилічує основної хороби польської держави. Як колишня польська держава так і теперішня польська держава заграбала богато чужих народів. Місто дати їм свободу розвою, Польща збирається їх давити, на Поляків перекабачувати. Невдоволение, в сей спосіб викликане, вона пробує душити силою. Для сього треба великої армії, поліції, нанятих письмаків та тайних шпиґів. Все те пожирає тільки гроша, що Польща сходить на діди. Вона валиться до неминучого упадку. І мусить завалитися, якщо не зробить перебудови своїх основ. На сю роботу в Польщі людий не найдеться.

ЦЕРКВИ, А АМЕРИКАНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ

Мало є в світі народів, котрих історія боротьби за свободу булаби так повчаюча, як боротьба американських кольоній за повну незалежність від їх матірного краю та від англійської монархії. В сій то боротьбі черпали натхніння через півтора сотки літ другі народи, які лишень повставали проти своїх пануючих і гнобителів в імени права кождого народа до рівности, свободи й щасливого життя.

Цікава тому ся боротьба американських кольоній, як одна з перших проб народа завести лад на заселеній собою землі. Цікава вона в кождій фазі свого розвою: як народ американських кольоній постепенно приходив до переконання, що їм потреба відорватися від англійської монархії, як він боротьбу починав, як її провадив і як її завершив. Цікава вона теж з кождого боку, а з них одно з більше цікавих питань, бо менче відомим, є питаннє: яку ролю відограла церковна справа в історії американської боротьби за незалежність.

1. Американські кольонії під релігійним зглядом.

Коли в сімнайцятому столітю Англійці почали кольонізувати Америку, відкриту понад сто літ передтим еспанським моряком Колюмбом, тоді до Америки поплили наперед ті Англійці, яких в рідним краю переслідувала так звана анґліканська церква. Ся церква була злучена з англійською державою менче-більше так, як католицька злучена нині з державою в Польщі, або як православна була злучена з державою за царів у Росії: державний уряд примушував карами усіх горожан належати до сеї церкви й платити на неї податки, а церква за те піддержувала короля, бо король міг собі дуже свобідно підбирати своїх людий на епископів, а сі вже священиків таких, як вони самі. Ся церква в ті часи не була вже католицька, тобто не признавала вже зверхности папи, бо свого часу вона відорвалася від Риму та проголосила себе незавимою національною під назвою анґліканської. Коли серед вірних сеї церкви появилися люди, які мали в дечому інакші думки про віру, анґліканська церква пішла слідами католицької церкви й стала їх переслідувати. Ось ті переслідувані за свою віру Англійці були й одними з перших англійських кольоністів в Америці, і без сумніву одним з найважнійших чинників в її історії. Вони стояли за чистоту віри, і тому їх звали Пуританами (з латинської мови, тільки, що-прихильник чистоти). Сі Пуритани мали все перевагу в північних кольоніях, у так званій Новій Англії (де нині стейти: Месечузетс, Провідинс, Мейн, Ровд Айленд, Конетикат, Ню Гемшер). Мали вони спершу вплив у південній англійській кольонії Верджінії, але відтак їх там повалили англійські шляхтичі, які втекли перед революцією в Анґлії, а які належали до державної церкви. Мали й Пуритани також перевагу в кольонії Меріленд, хоч її оснували католики.

Найбільший вплив мали вони в Новій Анґлії з виїмком Ровд Айленду. В Ню Йорку все була мішанина ріжних сект. В кольоніях Ню Джерзі й Пенсилвенії переважала протестантська секта квейкрів. Се була одинока людяна церква, яка не переслідувала ніякого чоловіка за його віру. Всі другі церкви переслідували людий другої віри безпощадно. Як лиш котра з них здобула собі в котрій кольонії політичну перевагу, вона зараз вживала сеї сили для душення людий других вір. Були се часи жорстоких релігійних переслідувань у цілому світі, і не була вільна від них і Америка, хоча сюди власне збіглися всі переслідувані за свою віру в старім краю.

Се певно мало вплив на еміґрацію людий в межах самих кольоній. З часом воно дійшло до того, що Пуритани добули собі ще більшу перевагу на півночи, в Новій Анґлії, а так звана анґліканська церква в полудневих кольоніях. В середних кольоніях ні одна церква не мала переважаючого впливу. Разом сі церкви не виступали ніколи, навіть супроти нехристіянських Індіян.

2. Церкви на передодні американської революції.

Обєднала їх до певної міри аж революція.

В другій половині 18. століття почав серед американських кольоній Анґлії рости дух самостійности. Люди в Америці стали додумуватися того, що їм не на руку підлягати англійському королеви. Вони стали відчувати болючо закони, встановлені в Анґлії без їх повновласників. Вони не хотіли слухати урядників і суддів присланих королем Анґлії. За кілька поколінь життя в кольоніях вони навчилися заряджувати менчими політичними справами, і тепер захотіли заряджувати в сей самий спосіб і найважнійшими. Ся свідомість, як сказано, наростала постепенно, і власне церковна справа мала поважний вплив на розвій сего стремління до національної независимости.

Як сказано в горі, в південних кольоніях Анґлії з часом добула собі переважаючий уплив англійська державна церква, а в південних кольоніях: Верджінії, в Північній і Південній Кароляйні, в Джорджії й Меріленді були навіть закони про злуку кольоніяльного уряду з анґліканською церквою. За те поза сими кольоніями анґліканську церкву ненавиділи загально як церкву, яка своїм переслідуванням людий других релігійних думок загнала їх за море. Переслідувані основували собі ріжні церкви, але на погляд сих усіх церков анґліканська церква була тісно злучена з королівською тиранією. Як довго до Америки йшли з Анґлії самі священики анґліканської церкви, так довго ще було пів біди. З часом однак в Анґлії стали підниматися думки вислання до Америки епископів анґліканської церкви. В умі кождого неанґліканина такий епископ був рівнозначним з англійським королівським урядником, котрий мав рішаючий уплив на іменованнє епископа. Американські кольоністи представляли собі, що як сюди прийдуть епископи, іменовані англійським урядом, то сейчас в Америці почнуть такі самі релігійні переслідування, які ті епископи вели при помочи королівського уряду в Анґлії. На основі сих думок проти заходів прислати зі старого краю епископів повстали одним протестом американські кольоністи.

Замітна річ, що проти сього проекту повстали не лише Пуритани з Нової Анґлії, але навіть самі вірні анґліканської церкви в південних кольоніях, бо всі вони вже захопилися демократичними ідеями. Під впливом сих ідей американські кольоністи, без ріжниці віри, стали голосити, що правити американськими кольоніями має не король і парлямент у Лондоні, але самі таки кольонії своїми послами. Закони видавати мають представники народа, вибрані народними голосами, і виконувати сі закони мають теж люди, вибрані до сего народом.

Подібні думки перенесено й на церковні справи. Церквами в американських кольоніях правити мають не біскупи, присланї з Лондону, але епископи чи які там другі церковні урядники, встановлені самими таки вірними в Америці.

Кольоністи в Америці бачили, що проти американської самостійности найбільше виступають ті анґлійські урядники, яких не вибрав в Америці народ, але котрих прислано з Анґлії на основі королівського іменовання, або котрих іменували в Америці королівські урядники. На тій основі кольоністи догадувалися, що як до Америки прийдуть іменовані Анґлією епископи, то сі епископи будуть служити не релігійним потребам американських кольоністів, але передовсім політичним інтересам короля, який мав на його іменованнє рішаючий вплив. Сим кольоністам, які вже набралися богато розуміння народної політики, було ясно, як сонце, що епископ, іменований Анґлією, буде служити Анґлії, а не Америці; іменований деспотичним королем, буде служити деспотизмови.

Боялися висилки епископів з Анґлії просто всі американські кольоністи без ріжниці віри. Навіть кольоністи анґліканської віри боялися, що таки їх власні епископи почнуть мішатися до їх народної політики та скоро поломлять ті свобідні встанови, які кольоністам удалося здобути й розвинути. З таким глибоким переконаннєм у серци, з такою любовою до демократичних установ, американські кольоністи анґліканської віри запротестували проти насилання їх епископів з Европи. Під напором сих протестів проєкту не переведено в життє.

Протести зробили ще й другу роботу: Вони ще глибше впоїли в американських кольоністів переконанняє, що їм треба відорватися від Анґлії та стати самостійною державою. Податкові закони, ріжні драчі, встановлювані англійським урядом, без співучасти кольоній, вщіпили в них переконаннє, що їм треба політичної самостійности, коли державна влада має служити їх інтересам економічним і політичним, коли вони не мають з часом перемінитися на визискуваних рабів. Тепер знов заходи насланя на них епископів з Лондону піддержали їх в сьому переконанню, бо тут вони побачили, що як вони далі будуть признавати свою приналежність до Анґлії, то король з Лондону буде приказувати кольоністам, як вони мають вірити в Америці й буде карати тих, яким серце й розум каже молитися до Бога в інакший спосіб, як сього бажаєсь королеви й біскупан в Лондоні.

3. Церкви в час американської революції.

Вибухла нарешті кровава війна межи кольоністами а королівськими війсками, урядниками і шляхтою. Урядова партія переслідувала всіх, яких вона підозрівала за симпатії до революції. Не щадили королівські війска й церков, прихильних революції. Королівська кавалерія звичайно роскладала свої коні по церквах, котрих вірні або пастори були прихильниками революції, або, як королівська партія говорила, були противниками ладу й порядку.

Революціонери відплачувалися. Ніяка церква, знана зі своєї прихильности до короля, не була безпечна ні свого маєтку ні своїх проповідників. Котрої церкви провідники перед війною заявилися за королем, а проти народа, тої церкви революціонери не щадили. Вони забирали добро церковне й парохіяльне, а церквам звичайно обрізували вежі. В околиці Ню Йорку від революційної люти потерпіли церкви презбітеріянські, а в Новій Анґлії анґліканські, бо ті церкви в дореволюційні часи найбільше виступали за присланнем епископів з Анґлії.

Ненависть до анґліканської церкви пішла ще звідти, що по всіх кольоніях судді, адвокати, скарбові сторожі і всі другі королівські урядники станули за королем і проти народа, а всі вони були анґліканської віри. Тимто й анґліканська церква стала чимось рівнозначним з ворогуванням до американської самостійности. До того, на своє нещастє, кількох анґлійських священиків у самий передодень вибуху революції закликали публично англійський уряд здушити другі церкви, головно пуриканську, стращучи уряд у противнім разі страшними наслідками. Наслідки були справді страшні, хоч не в такім змислі, як се собі представляли священики. Вірні церков, на котрих вони хотіли нацькувати королівську владу, по вибуху революції люто мстилися на сих сівачах ненависти та їх церкві. Що серед таких умов сталобся з епископами, якби такі вже були прислані, легко собі можна представити.

Виступи проти церков скоро перемінилися у виступи товпи. Товпи йшли з кличами: „Проч з церквою!" та „Проч з папськими шматами". Коли королівські війска взяли верх, вони відвдячувалися революціонерам і садили своїх коний у „революційні" церкви, та привязували їх до амвон, вживали приходств на шпиталі, а церковними лавками топили. В сей спосіб революція за независимість кольоній від Анґлії в деяких случаях прибрала вид релігійної війни. Межи сторонами сеї війни ішла дійсно релігійна ненависть.

Закінченнє революційної війни побідою американських кольоній було новим сиґналом для пімсти побідників над тими церквами, котрі в боротьбі межи англійським королем а американським народом кинули свій жереб по стороні короля.

У сей спосіб серед мук і болю родилася, викрісювалася й утверджувалася в американськім народі тверда політична думка, що всяка церква своєю діяльностю має пособляти розвоєви самого американського народа, а не нужих сьому народови сил, які при помочи ріжних політичних штучок і насильств потрафили захопити сю або онту церкву під свою владу. Читаючи про насильства американських революціонерів над церквами, священиками й проповідниками, ворожими народному повстанню, треба на оправданнє сказати, що народ, який бореться за своюю свободу, не може здержатися перед нарушеннєм ніякого чинника, який стає на дорозі до його цілий, хочби сей чинник в своїй боротьбі проти народа покликався на своє післанництво від Бога. Релігійному американському народови просвітлювала несвідома думка, що релігійні провідники, які противляться природному розвоєви, служать не народови, але сим силам, які народний поступ гальмують, а їх покликування на Бога, се звичайний собі обман або недорозуміння.

РІДКИЙ ПРИМІР ПРАВДИВОГО БРАТОЛЮБІЯ

(Оригінальна допись до „Свободи" з Відня).

III.

Коли я так много часу і місця посвячую добродійности Шведів і вдячности з боку Віденців за неї — то хочу тим показати, що поміж народами не конче мусять бути лише такі відносини які бувають звичайно (не все!) між псом а котом, але що можуть між ними заіснувати і правдива дружба і братолюбіє.

„Свято подяки" відбулось на великий внішній площі колишнього цісарського замку, що зветься „площею героїв".

На тій площі стоять напроти себе два спіжеві памятники двох визначних колишніх австрійських вождів. І так стоїть там спіжева фіґура Евгена Савайського, що відзначився головно в боях з Турками на початку 18. століття. Впрочім він вже в молодім віці брав участь у відсічи Відня підчас облоги того міста Турками в **1683 р.** і бився тоді під командою короля Собіского а в товаристві між иншим і відділу українських козаків під проводом полковника Апостола.

Другий памятник — рівнож як і памятник Евгена Савайського, на кони — представляє архикнязя Карла, вожда Австрійців у війнах з французьким цісарем Наполеоном. Йому удалося раз у битві під Асперн 1809 р. побити Наполеона; за це йому і той памятник поставлено. Сидячи на кони — він держить в руці прапор. І щож то за прапор? Отже прапор тернопільного, то є **українського полку піхоти!**

Багато української крови полялося за Габсбурґів, але як вони нам за це відплачувалися — знаємо і памятаємо і доси дуже добре.

На тій то „площи героїв" відбулось отже „свято подяки".

Тисячі Віденців враз зі своїми дітьми зібралися на ній.

На знак даний трубами — вимаширував з замку похід Шведів, на чолі котрих ішли представники віденських студентських корпорацій зі шаблями та прапорами в руках. Підчас їх походу грала музика шведський гимн.

Заледви шведські гості установились — аж понісся новий клич даний трубами: це надїхав президент австрійської републики Д-р Гайніш з міністрами. Підчас його вїзду музика грала гимн австрійський. Але не гадайте собі, що „Боже буди покровитель". Ого! минулися вже ті часи — а тепер грають і співають у Відни гимн републиканський, до котрого текст написав перший републиканський канцлер Д-р Реннер (соціяльний-демократ) а музику — славний модерний композитор Кінцль.

Сам президент Д-р Гайніш це дуже поважна особа, знаний учений на поли сільського господарства і суспільних реформ, а став він несподівано президентом републики тому, що не належав до ніякої партії. Він сам має біля 60 літ, а його мати, приятелька Д-ра Масарика, також дуже заслужена людина на полі суспільної роботи — жиє ще також.

Свято розпочав короткою промовою голова комітету Райляйн, почім президент Гайніш сказав таке:

„Я охотно користаю з нагоди, щоби сегодня висказати торжественно всім Шведам іменем Австрійців глибоку подяку. По закінченню нещасної війни знаходились ми в стані найбільшоз нужди.

„В часі найтяжшої скрути пригадали собі однак европейські народи на европейську культурну спільноту і зачали напливати зі всіх сторін і то навіть від недавних наших ворогів — підпомоги для нас. Але з осібна шведський народ зробив для нас — коли взяти на увагу його невелике число — прямо безконечно много. Хотяй шведський народ також немало в наслідок війни потерпів, то всі суспільні кляси і ґрупи того народа не лиш що прислали до нашої розпорядимости богаті дари в грошах, харчах і одежи, але ще й приняли великодушно величезне число наших дітий до себе. Ми почуваємо себе отже обовязаними зглядом вашого народа до глибокої вдячности а то тим більше, що ми все відчували, що поміч, якої нам уділила Швеція, не була помочю богатої людини, що обдаровує жебраків, але помочю людини, котра хоче допомочи своїм другам і братам".

Президент вручив отже яко символ подяки австрійської людности для шведської нації до рук представника шведського уряду Єнештрема велику золоту плякату (корорізьбу).

По президенті говорило ще кількох бесідників, почім серед звуку шведського гимну розділено памяткові медалі для тих шведських товариств і корпо-

рацій, котрі брали участь в ратунковій акції на річ австрійської людности.

Ціле свято закінчилося промовою пані Анни Лени Ельґштрем іменем товариства „Редде барнен", почім відбулась дефілірка Шведів перед президентом републики.

„Шведський тиждень" у Відни був богатий у ріжні приняття, прогульки і т. ин. Межи иншими шведський ґенеральний консуль устроїв принятте — так званий „гайріґерабенд" — у винарні Рокенбавера на передмістю Ґрінцінгу.

Але запитаєте: „Що то є той „гайріґер", що таку велику ролю грає у життю Віденців?"

Отже „гайріґер" то є нове вино, однак не щогорічне, але тамтогорічне, однакож вже вистаєне і чисте. Віденською специяльністю є такі шиночки на передмістях, де продають такого „гайріґера". Звичайно воно є продуковане і продаване тою самою особою. І Віденці собі говорять з важними мінами, що ось той чи той „гат шон авсґештект" то є, що він вже „виставив". Щож він властиво такого виставив?

Отже коли такий властитель винниці та відповідного льокалю набе бочку такого нового вина, тоді він виставляє над своєю брамою наскіс дручок, до котрого на кінці є привязаний на шнурку вінець зі сосни. Отце і значить, що він „вже виставив", а тоді жадні доброго вина Віденці біжать туди мов по свячену воду. В таким льокалю грає звичайно пополудни і вечер специяльна „шраммель музік", зложена з ручної гармонії, гітари та баска.

Та забава у Рокенбавера, що також вже був „виставив", відбулась дуже весело і дуже подобалась Шведам, котрі, правду сказати, також люблять випити „добру краплю", хоча запиваться до нестями не люблять. На те вони занадто приличні і добре виховані. Але всеж таки — забава була гучна і виголошено на ній цілий ряд промов.

І ось, наприклад, вилазить на крісло один старий та крепкий шведський капітан (очивидно вбраний по цивільному) та виголошує таку промову:

„Я все командував лише сотнею, бо я лише сотник (капітан). Однакож коли мене Шведи післали для відібрання віденських дітий, що їхали до нас в гості, то відразу дістав я від свою команду цілий полк хлопців і дівчат. І так я зачав їздив за віденськими дітьми для наших родин. Раз, а було це вже одинайцятим наворотом — побачив я чудову і любу але дуже бліденьку Віденочку. Я запитав її: „А чим є твій татко?" — Вона відповіла мені: „капітаном". Коли так — думаю я собі, — то ти належиш до мене. Я взяв справді її до себе, та переконався, що у неї правдиве віденське золоте серденько. — Минуло вже шість літ тому і показалося, що у мого сина такий самий густ як у мене. Досить, що та дівчинка є тепер моєю любою і гарною синовою, і я тепер приїхав до вас, щоби вас поздоровити від мого сина, котрий почуває себе найщасливійшою на світі людиною".

І коли старий капітан скінчив — раптом приступила до нього якась незнана йому Віденка, обняла за шию і поцілувала.

Капітан здивувався, але — як то кажуть — „найшовся в пункті" і серед оплесків присутних поцілував ту паню в руку.

По цілім тижни принять (між иншими і у бурмістра соц.-дем. Зайца в ратуши) і забав відїхали Шведи до своєї гарної та поетичної вітчини. Гостина їх у Відни, та принятте їх віденською людностю лишили у них [illegible] найкращі спомини. Вузли приязни між обома народами зістали ще тіснійше завязані, а це може бути лиш прегарним прикладом для других народів. А не забуваймо при тім, що Віденці помагали в недолі цілком чужі люди.

Тимбільше повинні помагати свої своїм, дарма, що на примір з Шікаґа чи з Ню Йорку о много дальше до Львова, чим зі Штокгольму до Відня. Але просторонь в часах поспішних кораблів не грає ніякої ролі, а зате повинна дуже велику ролю грати та обставина, що тут ішлоби о поміч галицько-українських імігрантів на вільній землі Вашингтона для їх таки земляків, що стогнуть під ворожим обцасом...

Найже це тямлять собі мої Дорогі Земляки в Америці і не забувають на **„Обєднаннє"** та на українські видавництва в Галичині та в середній Европі. Що до тих видавництв то звичайно розходиться лише о 1 до 5 долярів на рік. Певна річ — одна особа не може піддержати всіх краєвих видавництв. Але нам кождий наш Американець пішле передплату бодай на **одну** якусь часопись (після своєї уподоби) а наші видавництва будуть вповні обезпечені!

Та наш брат хоче безумовно, щоби була **„принука"**. Без принуки він навіть пирогів на храму їсти не буде. Щож доперва тоді, коли він сам ще має дати! Найже межи Вами, Братя Американці, найдуться такі люди, щоби взяли на себе обовязок такої **„принуки"**, а тоді і всяке наше громадське діло піде скорше наперед.

І не забуваймо ніколи на живий приклад, який нам дали Шведи вони, чужі Віденцям — помагали їм цілими міліярдами і чиж наші люди не моглиб таки **своїм, рідним** помагати бодай кількадесять тисячами долярів? Пів міліона Українців у Злучених Державах чейже стати на це!

Д-р Кирило Трильовський.

ПОЛЯК ЗАВЗЯТИЙ ВОРОГ ПРОСВІТИ.

Завіщанням заборонив внукови читати й писати.

В селі Рипултовіце біля Пабініц помер богатий селянин Іґнаци Палуска, власник 45-морґового господарства. Як отворили завіщання, виявилося, що Палуска все своє майно записав свому 14-літньому внукови з поминенням замужної дочки. Одначе запис заосмотрений такими дивними клявзулями, що колиб виконано їх, спадкоємець не міг би скористати з завіщання. Умовини запису такі:

1) Спадкоємець щодня повинен молитися і що неділі бути на богослуженні в костелі, 2) в 20-ому році життя мусить оженитися і жінці додержати подружої вірности, 3) **не вільно йому читати ніяких часописів і книжок, 4) своїх дітей не вільно йому вчити читати й писати, бо знання читання для богатьох людий сталося причиною тяжких нещасть.**

Виконавцем своєї волі Палуска іменував ксьондза Відавського, пароха парохії Чартовіце, козеньского повіта. У тестаменті є теж апель до екзекутора, щоби строго держався вичислених клявзуль. Місія о. Відавського повинна би бути не до виповнення, бо умовина, що домагається темноти спадкоємця й його потомства, противиться шкільному примусови. Своє дивне завіщання умотивував Палуска тим, що мав сина, посилав його до школи, а пізніще на війні він зазнакомився з якоюсь Московкою. Цьому винно те, що він вмів читати й писати, тому теж довідувався з газет про істнування ріжних політичних газет.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ОБОРОНЦЯМ ШВАРЦБАРТА.

Жидівські націоналісти львівського сіоністичного типу намагаються всіма можливими, а подекуди то й не дуже гарними засобами апотеозувати вчинок Шварцбарта й підносити його в очах жидівських мас до недосяжного геройства національного типу. Для них Шварцбарт національний жидівський герой, а його вчинок — це великий акт національної помсти.

Шварцбартів акт насильства — жидівські націоналісти адоптували. Вони нібидо й злегка маркують, що жидівство — мовляв — по своїй природі не є мстиве, що воно не здатне на акти терору, що вчинок Шварцбарта воно загально осуджує, але одночасно вони всіма силами створюють при допомозі своєї преси такий німб біля того вчинку і його виконавця, наводять таку масу односторонних і тенденційних голосів Жидів і не-Жидів про погроми на Україні, що для читаючої жидівської маси Шварцбарт мусить видаватися що найменше найбільшим жидівським національним героєм нинішних часів. А таким зробив його іменно злочин вбивства безборонної людини.

Ніколи мабуть не довелось би мені забирати в справі такої тактики жидівських націоналістів голосу, якби не обставина, яка мене до цього примушує. Редакція львівської сіоністичної „Хвилі" позволила собі на днях надрукувати на сторінках свого органу частину мого спомину про проскурівський погром, що був опублікований в календарі „Просвіти" за 1926 р. Стверджую перш за все, що сталося це без мого дозволу і взагалі без усякого порозуміння зі мною. А цього чейже вимагалиб бодай звичайні правила навіть конвенціональної чемности. Та це підрядна справа.

Найважніще, що мене приневолює забрати прилюдно слово, є те, що ред. „Хвилі" штучно вирвала уривок з мого спомину. Таким чином сам опис погрому, без змальованої мною широко бази, на якій до нього дійшло, став складовим елементом того німбу, яким сіоністи окружають імя і ганебний вчинок Шварцбарта.

Я протестую прилюдно против того, щоби мій опис жидівські націоналісти звеличували насильство, протестую з тих самих мотивів, які наказували мені публікувати спомин про погром у Проскурові та шаптнувати його прилюдно як насильство над безборонним жидівським населенням. Протестую також тому, що передруку доконала саме „Хвиля", яка обслуговує ті жидівські маси, що живуть на національно-українській території всуміш з українськими масами. Тим своїм вчинком „Хвиля" не причинилася до зближення, але навпаки — до напруження взаємин між обома народами та до поглиблення національної ворожнечі.

Описуючи жидівські погроми, я мав на меті розбудити серед українського народу (календар, в якому він був поміщений, є популярним, призначеним для найширших народних мас) відразу та огиду до такого роду ганебних вчинків, як погроми. Описуючи насильство, я був людиною, осудив те насильство зі всею рішучістю, а цей осуд мав і політичну мету: він мав стати пересторогою перед того роду вчинками на будуче. Насильства в ньому я не оправдував, а саме „Хвиля" покористувалася тим моїм споминном для морального оправдання і більше, бо для звеличання вчинку Шварцбарта.

Виступаючи проти насильства з 1919 р., мушу тимбільше осудити насильство нове, тим разом насильство не з часів революції та революційного хаосу, але насильство людини над людиною в упорядкованій державі, насильство, що має всі признаки звичайного кримінального злочину. Бо не вважаю Шварцбарта ні покликаним ні управненим до того, щоби судити когонебудь за щонебудь, а тим більше б. Голову Директорії УНР., що боровся з погромами, як з великим національним злом, на доказ чого „Діло" друкувало цілу низку документів і то з жидівських джерел, які „Хвиля" свідомо промовчує.

Національно свідоме українське громадянство завзято боролося з погромами, воно боліло і по нинішний день боліє над тим, що було перед восьми роками. Як воно боролося, це описане між иншим і в мому спомині, та цей опис „Хвиля" знехтувала і не вважала за доцільне опублікувати і його, а дала тенденційно тільки те, що має за завдання розбуджувати завзяття і ненависть. Нащо це зробила „Хвиля"? В імя чого? Від „Хвилі" відповіди не вимагаю, бо вона ясна, бо її дав я повище.

Ні я, ні мої редакційні товариші не боронили і не боронять тих ганебних погромницьких інстинктів, що находили вияв у роках революційного хаосу й анархії, але тим більше ні я ні мої редакційні товариші не станемо ніколи оправдувати чимнебудь божевільного вчинку Шварцбарта.

Рорбурханої стихії, що панувала на Україні всевладно над масами, не міг опанувати ніхто, доки вона сама не улягла і не вспокоїлася, але від того часу минуло вже 8 літ і як що жидівські націоналісти не могли опанувати дотепер своєї ненависти і свого почуття болю, то могли щонайменше відсепаруватися від самозванчого вчинку і страшного злочину Шварцбарта. Та цього вони не тільки не зробили, але навпаки стали відсвіжувати всі давні рани, що почали вже заживати. На такі вияви „доброї волі" жидівських націоналістів ми мусимо реаґувати.

„Хвиля" так часто покликується на історію, покликується на співжиття обох народів, вважає жидівський нарід на українських землях співгосподарем, але забуває, що історія не кінчиться ніколи на нас, що ми на шляху історії з нашими вчинками творимо тільки епізоди, які всеж таки матимуть вплив на дальший її хід. А тому в обличчу майбутнього і найближчого укладу взаємин між українським та жидівським народом мене що найменше дивує теперішня тактика і становище львівських сіоністів, а зокрема їх органу „Хвилі".

В. Мудрий.
(„Діло").

Микола Чернявський.

ГОРЕ ПОБІДЖЕНИМ.

(Оповідання).

(11)

(Докінчення).

Але хіба та краща доля не омана, хіба то не золотий туман, в якім роззявляє пащу та-ж сама безодня — смерть, смерть кожної окремої людини, смерть народів і націй, смерть усього людського роду?

Во імя-ж чого бунтувати?... Де воно, те імя?...

— О, Боже! — стогнав о. Сергій, — дай мені віру, або знищ мене, зовсім, без сліду!...

І він ждав сього чуда, але його не було, і він почував себе нікчемним і безсилим, усім світом забутим, і нікому було пожаліти його.

— Молитвами святих отець наших... — чує він за дверима голос послушника Олексія і, мов прокидаючись з важкого сну, говорить:

— Увіходь!

Увійшов Олексій і поздоровкався.

—Ось вам, що загадували, — сказав він, передаючи о. Сергію пляшку з клеймом монополії. — А тут вам есть відкритка. Коли хочете, то прочитайте зараз, а я потім покажу о. ігуменові й принесу її до вас.

Олексій тільки що вернувся з почти й не встиг показати листа ігуменові.

— Давай.

О. Сергій взяв відкритку. Вона була від о. Аркадія. Підійшовши до вікна, о. Сергій прочитав:

„Пишу вам, любий мій соузнику, з стації Вовтузівки. Їду до-дому. Без дозволу. Нехай робить, що хоче. Позбірайте в манастирі мої манатки, звяжіть у вузлик. Коли їхати-мете додому, або при якій нагоді, перешліть їх мені. Бо я до манастиря не вернусь. Годі!... А не буде случаю, то спаліть їх, щоб і духу мого не було у тій берлозі черничій! Ваш А. Завадовський."

О. Сергій прочитав відкритку і вернув її Олексієви. Той пішов з хати.

— Он як роблять сильні й сміливі! — у голос сказав сам собі о. Сергій, безсило знов сідаючи на ліжко.

„Він не побоявся боротьби з сильним, боротьби з людською неправдою, і він переможе їх. А я?... Я навіки пропаща-людина VAE VICTIS!... Горе знесиленим, ні на що непотрібним! Нема їм місця на сім світі!... Смерть їм"!...

— VAE VICTIS!... (горе побідженим).

Сі слова невідступно стояли в голові о. Сергія, і йому уявлялася картина, як він десь бачив, як смерть, верхи на вороному коні, простягши перед себе руку, повагом їде вночи по полю боротьби людської і все умірає перед нею й навкруги неї.

— VAE VICTIS!... Аз есьм владика землі й піднебесної і я кажу вам: VAE VICTIS!... Смерть вам!...

О. Сергій встав з ліжка. Стогнучи від болю тіла й душі, він почав ходити по келії.

Зовсім стемніло, але він не світив світла. У пітьмі краще. Він одкупорив принесену Олексієм пляшку і, через який час підходячи до столу, пив з неї нахильці.

Він ходив по келії, і в думці його стояли єдині й непорушні слова: VAE VICTIS!... Він сам, нікчемний воропанівський єрей Сергій Вишинський, і єсть той VICTIS, і йому — смерть! Рано чи пізно, але смерть.

І він дивився у темний куток, де був забитий дебелий гвіздок, і чув на своєму болючому тілі ремінний пояс, а ноги його, стукаючи при ході чобітьми по підлозі, мов вимовляли:

— Он-там! Он-там!

„Ні не буде сього. Се жахливість перед життєм, се легкодухість. А я нікого не боявся ні тут, ні вище"!... — упевняв себе о. Сергій і несподівано для себе заспівав пісню, яку він так любив співати колись в семинарії:

Ой не стелися, хрещатий барвінку,
Так по крутій горі,
Ой не дивуйтесь, злії вороженьки,
Тай пригодоньці моїй...

У його колись був путящий голос-тенор, і він добре співав, але тепер йому співати було важко, і він скоро кинув пісню, знов підійшов до столу, припав устами до горла пляшки й потім з рештою горілки шпурнув її до дверей. Вона брязнула й розлетілась на скалки, а по хаті пішов горілчаний дух.

О. Сергія хитало, але він усе ходив по хаті, натикаючись то на стіл, то на стільці, а в голові йшла своя робота: там ворушився невсипущий червяк і точив йому мозок. І хтось невідомий, але близький, нашіптував йому в уши усе одно слово: „смерть!... смерть!... смерть"!...

— Сухоребриця!... Ха-ха-ха!... — зареготався о. Сергій, пригадавши бурсацький анекдот, де оратор-піп узиває смерть сухоребрицею.

„Смерть!... смерть!..." ще з більшою упевненостю згучало в його мозку.

— Смерть?... А хочби і смерть!... А хочби й смерть!... — говорив о. Сергій, мацаючи гвіздка в кутку.

— А, ти тут!... Ти дожидаєш?... Добре. А чи ти-ж видержиш?...

Він повис на йому на руках. Гвіздок тільки злегка подався.

— Добре... Молодчина!...

Він пустив руки і знов виразно почув на своєму тілі пояс, зняв його з себе й озирнувся, мов боючись, щоб ніхто не побачив, що він робить.

Але у хаті було зовсім темно і тільки через вікно у мряці було видно манастирський ліхтар. Його світло ледви пробивалося крізь тьмяну завісу.

О. Сергій одвернувся од вікна в самий куток...

„Смерть!... смерть"!...

„Нема на світі нічого страшнішого над смерть, — думав він, — і нема нічого найзвичайнішого: всі люде умірають, мільони мільонів... і будуть умірать".

„Смерть!... смерть"!...

Олексій ніс листа о. Сергію й посміювався, що ігумен вичеркнув йому слова: „у тій берлозі черничій". Не знає, що о. Сергій уже прочитав того листа!

У сінях він проказав своє звичайне вітання, але одповіді не почув. „Мабуть уже заснув, сердега, в самотині"—подумав він. Тоді він постукав у двері, але о. Сергій знов не обізвався.

Олексій відчинив двері й увійшов в келію.

Горілчаний дух забив йому дихання.

„Еге, добре випито, тому й не озивається".

Олексій черкнув сірничка.

Світло осяяло кімнату, але в ній нікого не було, тільки по підлозі блищали кусники скла від пляшки. Сірник догорів і погас. Олексій черкнув другого, озирнувся навкруги і, скрикнувши — ай... кинувся геть з хати.

За його спиною, у кутку, притулившись до стінки й якось незвичайно підігнувши коліна й опустивши руки, стояв о. Сергій.

Очі його були широко розплющені, а рот роззявлений. Мов він побачив щось надзвичайне страшне, посунувсь до стіни, присів і омертвів в жаху.

„САМОВИЗНАЧЕННЯ БУКОВИНИ" ПО РУМУНСЬКИ.

Дня 26 червня ц. р. розпочався нарешті процес „шпіонів", що мали працювати на користь Радянської Держави. Принаймні так хоче змалювати картину військовий суд, що розпочав творити справу Теміди.

Обвинувачених мало стати перед судом до 100 чоловік, але з часу арештів (осінь 1925 р.) і до процесу багато були випущені, бо, хоч і як намагалися сігуранцівські жандарми і провокатори склеїти імпозантний процес, та не було ніяких сеньких причин до того. Цікаво, що арешти було запроваджено негайною після виборів до хліборобських камер, де урядова ліберальна (поправді реакційна) партія (Братіяну) зазнала поразки. Тож і сам процес — з огляду на час арештів — видавався кожному цілком провокаційним. А „суд", що відбувається, наочно викрив усю картину провокації і підлоти, що її виявила румунська сігуранца. І обвинувачені і свідки показують проти діяльности жандармів та урядовців. Картина була настільки ганебна, що вже на середині процесу зявилося до суду багато адвокатів-оборонців з царанїстичної партії, щоби боронити невинних.

Насамперед били всіх і всякого; провокували як найширше; тероризували, скільки могли, і т. д.

Іван Главацький, дідусь 70 років, обвинувачений, розповідає перед судом, що його взято до поліції і там бито до того, що — „я стратив память". А за ним слідом розповідають учень 7 кл. гімн. Прилучний Дмитро, швець Аврам Кліпаун, Шагринович і инші. Всі в один голос доводять одно: „били", „катували". „Бійками та терором вимушували показувати те, чого ми не знали"... Не тільки обвинувачені, а й свідки вияснюють, в чім справа. Жінка обвин. Шагриновича розповідає перед судом, що до неї зявилися двох людей в російських уніформах з проханням передати принесені якісь папери її чоловікови. Вона довго відмовлялася, не розуміючи, в чім річ, але майже під примусом взяла. Як же вона здивувалася, коли через яку годину цих двох „російських агентів" прийшло до неї вже у мундурах румунських офіцирів, заарештували її і повели до поліції, де вона й побачила свого чоловіка в крові, побитого, покатованого. Виходить, за годину до своєї провокаційної візити, ці жандарми арештували її чоловіка.

Терирозує також і на самому „суді" військовий прокуратор. Коли свідок Февіль Гутуголь показував на користь обвинуваченого, а не сігуранци, то відразу прокуратор його оголосив заарештованим... Свідок мав показувати далі на користь жандармів...

На Буковині панує лад провокації, жандармського терору і насильства.

ПОКЛИК

ДО ОДНОСЕЛЬЧАН ЗІ СЕЛА СТРУТИН НИЖНИЙ, ПОВІТ ДОЛИНА.

Світова війна зі своїми наслідками не минула і нашого села, та на домір злого повені в минувшому році причинились до цего, що наші браття в рідному селі страшенно зубожіли, так, що не стати їх днесь навіть на це, що в буденному життю чоловікови та нашому молодшому поколіню потреба.

Коли зайшла потреба побудовання нової церкви, бо стара була за мала, наші громадяни віднеслися до нас з горячою просьбою о поміч.

І у нас завязався комітет, котрого цілию було збирання жертв де і кільки дасться, щоби лише помочи добрій справі. І цему комітетови удалось вже в части доверишити почате діло, бо ріжними жертвами вже зібрано квоту 245 дол., з котрої квоту 189 дол. післано до краю (за посилку через бюро Загаевича заплачено 4.50), а решта знаходиться в руках комітету.

Єслиби всі наші односельчани своїми жертвами після змоги підперли це благородне діло, так нашим братам много помоглиби. При збиранню складок ласкаві жертводавці не забули і про бідну вдову Анну Мельник по Адамі та зложили 22дол. На жертви зложилися слідуючі жертводавці:

1) На церкву: Григорій Дідоха і Теодор Кравців по $50, Михайло Мельник, Іван Герич і Іван Дідоха по $25; Мих. Бубень, Василь Прокопів і Михайло Кравців по $10; Гаврило Корнієвський, Дмитро Луців, Іван Бедник, Марія Гладка, Пилип Комар, Юрко Кравців по $5; Іван Войтко, $2; С. Нюрак $1.50; Сильвестер Плишко, Т. Плумацький, Пелагія Перун, Гр. Бабяк і Іван Чорний по $1; В. Фесолович, Н. Загайків і Карась по 50 цнт.

2) Для вдови Анни Мельник: Василь Новодворський, Ів. Федорко і Іван Доменька по $5; Стефан Доменька $3; Дмитро Гаврилів і Федір Кравців по $2.

Всім жертводавцям щире спасибіг!

Проситься всіх сих, що своїх жертв ще не надіслали, щоби їх надіслали на адресу Іван Герич, 38 Joyce St., W. Orange, N. J.

Мих. Мельник, Ів. Герич і М. Бубень, комітетові.

РАК НЕ Є ЗАРАЗЛИВИЙ.

Висліди геройських досвідів німецького лікаря.

Німецькі часописи повідомляють, що від століть розглядане питанне, чи рак є заразливий — рішено в негативний спосіб. Завдячувати то слід докторови Куртцанови, доцентови хірургічної клініки при університеті в Кенігсберзі. Він переконався, що дослідами й обсерваціею не вдасться ніколи розвязати того важного питання, тому рішився перевести досвід на своєму власному організмі.

Досвіди в справі заразливости рака робили вже хірургічні, але на організмі хорого. Закінчилося трагічно й сталося свого часу з кінцем минулого століття предметом великого скандалу в медичному світі. Точний опис того досвіду, зладжений виконавцем, закомунікновано анонімово париській акемії наук. Автор рапорту точно здавав звіт із доконаного підчас операції рака перещеплення ракової субстанції з хорого на здорове місце тогосамого організму. На защепленому місці новий рак розвинувся дуже страшно й скоро і власне той рак спричинив смерть пацієнта. Рапорт викликав довгі дискусії в академії наук, причинився до оконечного пояснення т. зв. поворотних раків. Але самособою, страшний вчинок хірурга, виконаний без відома пацієнта, осудили як злочин. Виновник того фанатичного „злочину" зрештою до нині незнаний.

Др. Куртцан доказав тепер, що можна фанатизм у службі науки получити також із особистою відвагою. Він перещепив собі у власну грудь субстанції ракових комірок із ампутованої груди пацієнта. Субстанція, перещеплювана безпосередньо, була ще зовсім тепла. Коли ствердили, що перещеплення зовсім не принялося, др. Куртцан виконав іще двічі тойсам досвід на власному тілі. Переконався, що перещеплена субстація завмерла, тому — на думку хірурга — годі її вважати заразною субстанцією. Оконечно др. Куртцан каже, що рак не є заразливий та що можуть бути лише випадки „позірної заразности", т. зн., що перещеплена ракова субстанція приймається на організмах, у яких уже недуга рака загніздилася, хоч іще не виявилася. Тим пояснити треба появу т. зв. „двійного рака" (cancer a deux), що трапляється часто, але не все у подруж, коли вже перед ця недуга обявляється як місцева в полових частях чоловіка або жінки.

КЛІМАТ І ЗДОРОВЛЯ.

Значіння клімату (підсоння) для здоровля людини взагалі перецінюють. Важніще є правильне лікування, лікарська опіка та гігієнічне життя. Буває й так, що клімат, до якого слаба людина не звикла, може й навіть зашкодити. Тому, поки шукати загубленого здоровля під новим підсонием, треба наперед добре розважити та порадитись лікаря.

Та правда й те, що при деяких слабостях слабий почуває себе краще, коли змінить „воздух" і що така зміна може причинитись навіть до подужання.

Наприклад, приморський клімат, — побут біля моря — може мати добрі наслідки, коли в кого тільки що починаються сухоти та у випадках повільних, хронічних та неактивних сухіт (туберкульози), при хронічнім бронхіті і деяких типах ниркових слабостей. Люде слабі на серце звичайно краще себе почувають в морськім кліматі, а в деяких серцевих слабостях побут над морем таки дуже добре ділає. При нервових слабостях пацієнтам теж часто помагає побут біля моря, розуміється під добрим доглядом.

Приморський клімат може зашкодити у випадках гострого бронхіта та в більшости туберкульозних випадків, особливо в гострих і діяльних випадках сухіт.

Сухітники всякого рода і у всяких стадіях користають з побуту у високім, гірськім кліматі — від трох до семи тисяч стіп понад поверхню моря. Вище як 7,000 стіп слабій людині взагалі непорадно жити.

Деколи побут на височині помагає на астму, однаке певности, що гірський клімат поможе, нема, так як причини астми є дуже ріжні, й зміна клімату може в одним випадку помагати, а в другим ні.

Гірський клімат небезпечний для тих, що слабують на серце, на нирки, на печінку або на гостру жолудкову та на кишкову слабість. Особливо в кого слабе серце, повинен оберігатися височини. Поза тим, побут в горах має добрі наслідки для всіх, що терплять від малокровности, від хронічної нестравности і передівсім для тих, що подужують після хвороби, якщо вона в них не затронула серця. Та взагалі в окремих випадках богато залежить від індивідуального організму і прикмет слабого так, що без лікарської ради сам слабий краще нехай не зміняє клімату і не сподівається в другій місцевости якогось раптового подужання.

МІТИНГИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

СТ. ЛУІС, МО. Бр. св. Вол. Великого, від. 179, повідомляє всіх своїх членів, що спеціяльний мітинг відбудеться дня 1. серпня 1926, в Н. Домі, в 3-ій годині пополудні. Неявившийся член підлягає карі після статута. — М. Дмитришин, предс.; Т. Шпить, секр.

І. Франко.

СВИНЯ.

Лежала свиня в баюрі тай ось як хрюкала-балакала сама з собою:

Господи, якби то мені роги! Я-б їм задала, я-б їм задала! Всім, усім, хто тілько колибудь кусав мене, з буряків вигонював, собаками тровив або хоч би тілько поза-очи обмовляв і висмівав, усім би я дала себе знати!

А поперед усього отим собакам! Господи, вже вони мені до живих печінок дойли! Давнійше хоч порядок був. Увійду в буряки, почну рити — ну, кажуть: провинилась свиня! Тут уже й собаки біжать, хап мене за вуха, наторгають, а нераз так тілько пострашать, тай пустять, прогнавши за пліт, а господар візьме тай діру в плоті загородить, щоб, мовляв, другий раз туди свиня не влазила. Хоч то й погань та завизть — отак чоловіковим самий найбільший смак перервати, ну, та чорт з ними! Принаймні знав чоловік, що й куди. А тепер бо отим клятим собакам не досить того. Тепер вони слідком за мною бігають, і не то щоб кусали, а гавкають тай гавкають.

— Свиньо, — кажуть, — скажена свиньо! Як ти живеш! Де в тебе сумління! Адже оглянься на себе, яка ти невмита, нечесана, нехарапутна, неосвічена! Подумай тілько, по що ти в Бога живеш?

— Щоб з мене добрі люде сало їли, — кажу їм. Та де тобі, ще дужче дзявкотять.

— Чи не стид тобі таке говорити? Твоє сало! Ну, нехай і так, що твоє сало — добра річ, та се не від тебе, се Божа воля! та се не відповідаєш! Але твоє життя, свине, твоє життя!

— Дайте мені спокій, — хрюкаю їм на розум, — і за своє життя я не відповідаю. Я-ж його собі не дала.

— Стид тобі, свине, стид тобі! Сама не дала! А прецінь же маєш якусь свідомість, якесь почуття! Ну, скажи, будь ласка, як ти голосувала оноді при виборах до Ради державної? Невже чесне боже сотворіння може так голосувати? За пару буряків продати свою совість! Фе, свине, се вже й для свині за богато! І ще, як на сміх, читаєш і „Батьківщину" і „Руську Правду".

— Ну, щож, читаю, бо читаю, а голосую так, як мені моя свинська натура каже. Геть від мене! Засьь вам до мене!

Та де тобі, пристають, як мокре рядно. Та письменників обібралися, по газетах на мене гавкають, усяких мені прозвищ повинаходили! Давнійше зайду було в буряки — крикнуть:

— А бийте комуніста! — ну, я й злякаюся і біжу що духу. Страшенно я того слова боялася! І чорт його батька знає, що воно значить, а крикне на тебе один з другим собака: „Комуніст! комуніст! чужі буряки краде!" — то так тобі по за шкірою й мороз подере! А тепер і слів таких страшних не говорять, а допікають у десятеро гірше.

— Дармоїдка! — кажуть. — Живіт на сало пасе, а хто те сало буде їсти, по що й на що — сама не знає!

Але найпоганійший звичай узяли собі — до мого сумління промовляти, стид у мене будити. А я вік звикувала — все в баюрі та при кориті та попід панськими плотами, та в хліві, — і відки в мене стид набереться. Дармо тілько уши мені сверлують своїм криком. А до мойого сумління зась їм! Се річ приватна, нутрова тут я сама собі пані. А то, подумайте, що вони мені зробили! Після оноднішних виборів з кождої вулиці, ба навіть і з сусідних сіл і повітів, а навіть зі Львова, з Черновець і Коломиї шлють мені карточки в копертах, а на кождій карточці — Микита Хрунь. Зразу я не похопилась, що воно таке і до чого, і сміялася з того образка. Навіть почала було критикувати його.

— Ну, скажіть, будь ласка, — хрюкала я собі — і се має бути мій портрет! А я прецінь у таківій свитці не ходжу, ані такої дрантивої ковбаси не їм. Самі вони себе отсею машкарою висміяли, оті собаки, газетники та хлополюбці, бо то вони в свитках ходять та отаку ковбасу за не знати який смак уважають. А я, Богу дякувати, дещо більше знаю, троха вкусніше своїм смаком сягаю. Але далі, як почали оті картоньки надходити тай надходити, день по дню, почта за почтою, то мені зробилося якось маркітно. Читаю адреси „Єго Свинородію Микиті Хруневи", дивлюсь на те рило, на котрому начеплена ковбаса, на ті вуха, на те пузо — і почала мені виявлятися вся злість, усе злорадство оцих собак. Адже ковбаса — мій власний, свинячий витвір! І настромлюючи мені його на рило, вони хотіли мені сказати, що я, голосуючи отак по свинськи і живучи по свинськи, сама себе зїдаю! А один ще взяв та обгорнув той рисунок вирваною карткою з Данта. Ну, я прочитала; там стоїть оповідання про Уголіно й його синів, як вони з голоду свої рук гризли і як опісля Уголіно в пеклі гриз мозок тому, хто його отак заморив. І ще й підписано нашою таки кирилицею: „Де те фабуля нарратур". (Се про тебе байка). Тьфу, аж мені гидко стало! На цілий день мені апетит попсував.

Сама з себе ковбаси їм! Ну, скажіть, на милість божу, якому се поганцеви прийшло в голову видумати таку погань, такий гріх проти природи! Адже се подумати страшно! А вони все мені такими огидствами під ребра підїзджають. Але чекайте лишень. Дасть Бог мені роги, не те я вам покажу! Пізнаєте ви по невчасі, де у свині стид і сумління сидить!

І чим далі, тим гірше! Вже тепер не досить їм і виборів. „Що там — кажуть — вибори раз на шість літ, а як ми їй через увесь час даємо спокій, то вона собі байдуже буде". Їм приємність чинить — не дати мені ані на хвилю супокою, пекти і смалити мене на вільним огни від колиски аж до смертельного корита! Вже тепер не против одного або другого вчинку бють, ні, проти цілого мойого свинського світогляду, проти всього свинства в світі, проти цілого свинського ладу в наших громадських справах. „Усюди, кажуть, свиня своє рило уткнула. Де не глянь, з кождого куточка громадських порядків свиняче вухо висувається". І кинулись цілою сворою по всіх усюдах, вітрять і нюхають і гарчать, одні одним з чотирьох в душу залазять. „А гов лишень, ти, хло, — повідають, — там мабуть у тебе на дні души крихітка ще прадідівського свинства лишилася. Давайно його сюди!" І волочать на позорище, і рвуть і гризуть і нівечать.

Боже мій! Так се вони задумали зовсім мене зо світа звести, з усім моїм родом і плодом! Ще би може мене так не боліло. Та ні бо, старші, ховай Боже, хоч і крикнуть часом, та все таки зараз і погладять і приголублять мене. Звісно розумійі люди, і кожний знає, що чи крутъ чи верть, а без свинства чоловік у світі не проживе. Але оте „молоде покоління" — Господи, се вже такі собаки, такі дзявкуни, що хоч на місці погибай. Найневиннійше свинство, і те їм сіллю в оці. Ну, змилуйтеся, люди добрі, коли старці в карти грають і „по писанію" співають і в часописах тілько образки переглядають, а друкованого не читають — їх і се в очи коле! „Свинство! свинство!" — гукають. А самі, скоро троха підростуть, тудиж підуть, — се вже я добре знаю. Той, що нині гукає і обурюється і горойкнеться — поганеш на нього за пару літ, як підросте, і стане „панном професором", аж він уже куди-куди не той стане. Сидить собі при зеленім столику, чотиром тузам молиться, та „во всю велеглаcну" співає:

На весь світ
Виліз кіт,
Перехрестився!

Але не думайте, що се щось поможе тепер йому про се говорити! І слухати не хоче, ще й у вічи плює. „Ні, свине, не думай, що твоє свинство безсмертне! Буде й йому колись конець, і коли не ми, то хоч покоління по нас буде виростати без твойого впливу. А тим, що буде, ти мене не лякай! Нехай і так, що твоя правда, та таки тепер, доки в мене святий огонь горить, я шушу воювати з тобою".

Вже я й просилась у них: „Бійтеся Бога, панове (говорю до них, бісенників, як до добрих!), хоч на вивіз мене лишіть. Ну, що у вас за сумління; Німців та Віденців голодом вимориті! Адже вони без наших галицьких свиний просто перемруть наглою смертю". Так де тобі, не впиняються. „Не бійся, кажуть, Угорщина постачить". Може то вона й постачить, але яка мені охота задля Угорщини не своєю смертю вмирати? А хибаж се своя смерть для свині — вмирати зі стиду і гризоти сумління? А вони до того йде, ій Богу, до того.

Господи, вислухай ти мене, дай мені роги! Ані хвилинки не спочину, доки всім їм, отим поганцям, животи не порозпорюю і кишки не повимотую! Най гинуть на глум, най знають, що свинство також сила і безкарно себе чіпати не дасть!